

28.3.2008

Dnro 617/5/08

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Ulla-Maija Lindström

Viite: Lausuntopyyntöne 13.2.2008 (OM 12/42/2006:OM004:00/2007)

LAUSUNTO YHDENVERTAISUUSTOIMIKUNNAN VÄLIMIETINNÖSTÄ "TASA-ARVO-JAYHDENVERTAISUUSLAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMISTARVE JA -VAIHTOEHDOT"

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainitussa kirjeessään pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa yhdenvertaisuustoimikunnan välimietinnöstä OMKM 2008:1 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamistarve ja -vaihtoehdot.

Lausuntonani esitän kohteliaimmin seuraavan.

Yhdenvertaisuustoimikunnan toimeksiannon taustalla on eduskunnan yhdenvertaisuuslain hyväksymisen yhteydessä antama lausuma, jossa edellytettiin, että "hallitus valmistelee esityksen sellaiseksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi, jossa lähtökohtana on suomalainen perusoikeusjärjestelmä ja kaikkien syrjintäperusteiden asettaminen samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin" (EV 95/2003 vp). Toimikunnan välimietinnön mukaan uudistuksen lähtökohtana on, että nykyisen lainsäädännön mukaista suojan tasoa ei heikennetä eikä nykyisiin lakeihin kirjattuja seuranta-, valvonta- ja edistämismuutoksia ja niihin liittyviä toimivaltuuksia kavenneta, vaan niitä pyritään edelleen vahvistamaan.

Yhdenvertaisuustoimikunta ei ota välimietinnössään kantaa siihen, miten lainsäädännön perusrakennetta ja viranomaisorganisaatiota olisi tarkoituksenmukaisinta kehittää. Toimikunta on kirjannut mielipiteensä suuntaviivat (s. 70–71), joiden mukaan yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamista tulee jatkaa.

Toimikunnan esittämiin jatkovalmistelutyön suuntaviivoihin kuuluu lainsäädännön sisällöllinen kehittäminen siten, että huomiota kiinnitetään erityisesti eroihin, jotka liittyvät käsitteisiin ja terminologiaan, syrjintäkieltojen soveltamisalaan, oikeussuojan laajuuteen sekä neuvontapalveluiden ja muun avun tarpeen saatavuuteen. Lisäksi tehdään lakitekniisiä parannuksia, selvitetään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimenpiteitä sekä niiden ohjaamista ja valvontaa, parannetaan viranomaisten ja sidosryhmien yhteistyötä, osallistumista ja vuorovaikutusta sekä tarkastellaan erityisviranomaisten asemaa, tehtäviä ja toimivaltuuksia ottaen huomioon EU-oikeuden ja kansainvälisten sopimusten vaatimukset sekä mahdollisuuksien mukaan myös kansainväliset suositukset. Erityisesti kiinnitetään huomiota erityisviranomaisten mahdollisuuteen hoitaa tehtäviään itsenäisesti ja riippumattomasti.

Pidän yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamiseksi esitettyjä suuntaviivoja perusteltuina ja tarpeellisina. Mielestäni näiden tavoitteiden toteuttaminen takaa eduskunnan lausumassaan edellyttämän uudistuksen lähtökohdan riippumatta lainsäädännön perusrakenteesta.

Yhdenvertaisuustoimikunta toteaa suuntaviivoissaan vielä, että viranomaisorganisaation uudistuksessa otetaan huomioon tarve kehittää pidemmällä aikavälillä perus- ja ihmisoikeuksien edistämistä

ja valvontaa myös kokonaisuutena kansainvälisten velvoitteiden ja suositusten mukaisesti. Väli­mietinnön mukaan olisi suositeltavaa tutkia vakavasti Suomen perus- ja ihmisoikeusjärjestelmän­toimivuutta laajemminkin. Toimikunta viittaa Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksesta vuodelta 2006 perustuslakivaliokunnan antamaan mietintöön (PeVM 8/2007), jossa todetaan, että kansallisen ihmisoikeusinstituution perustamiselle Suomeen on perusteita. Toimikunnan näkemyksen mukaan laajempaa perus- ja ihmisoikeusuudistusta olisi tarkoituksenmukaista selvittää yksityiskohtaisemmin ja tätä selvitystyötä varten tulisi asettaa erillinen, laaja-alainen valmistelu­elin, joka ottaisi huomioon myös yhdenvertaisuustoimikunnan työn. Vaihtoehtoisesti tai tämän lisäksi kansallisen ihmisoikeus­instituution perustamista voitaisiin arvioida ja tarpeen mukaan valmistella osana kansallista ihmisoike­uksien toimintaohjelmaa.

Yhdyn näihin toimikunnan esittämiin käsityksiin. Olen puheenvuorossani Eduskunnan oikeusasiamie­hen kertomuksessa vuodelta 2006 todennut, että niin kansainvälisistä kuin kansallisista tarpeista on aihetta pohtia perus- ja ihmisoikeuksien valvonnan ja turvaamisen keinoja laajasti ja kattavasti. Pidän myös tärkeänä, että perus- ja ihmisoikeusloukkausten estäminen otettaisiin myös hallituksen tavoit­teeksi ja sen toteuttamiseksi laadittaisiin eri hallinnon alat kattava strategia.

Niin ikään pidän tärkeänä toimikunnan kokoonpanon tarkistamista työelämän tasa-arvo- ja yhdenver­taisuuskysymysten osalta sekä säännöllistä yhteydenpitoa kansalaisjärjestöihin. Erityisen merkittävä­nä pidän kansalaisjärjestöjen mahdollisuutta osallistua toimikunnan työskentelyyn ja saada näin esille näkemyksiään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamistyössä.